

Muistio

6.5.2026

VN/31483/2025
VN/31483/2025-MMM-25

MMM:n lausunto toimenpide-ehdotuksiin 22, 23 ja 24

22 Tenojoen kalastussäännöstä Suomen ja Norjan välillä neuvoteltaessa ennakkoehdoksi tulee asettaa Tenojokilaakson saamelaisen lohenkalastuskulttuurin suojaaminen, elinvoimaisuus ja tuleville sukupolville siirtäminen. Saamelaisten lohenkalastajien perinnetieto on otettava tasavertaisesti huomioon tutkimustiedon rinnalla. (MMM, Luke)

1. Mitä esitys tarkoittaa?

Tenojokilaakson lohenkalastuskulttuurin säilyminen elinvoimaisena edellyttää kahta asiakokonaisuutta 1) Tenolla on mahdollista kalastaa kulttuurin mukaisilla tavoilla 2) Tenon lohikannat säilyvät elinvoimaisina, jotta kulttuurin harjoittaminen on mahdollista.

Nykytilanteessa kaikkien noin 30 Tenon geneettisesti erilaistuneen lohikannan tila on hyvin heikko ja tavanomainen kalastuspaine voisi aiheuttaa sen, että osa niistä häviäisi sukupuuttoon. Kalastussäännön mukaista lohenkalastusta ei siksi voida sallia tällä hetkellä. Arvio perustuu Tenoon nousevien lohien lukumäärän seurantaan useilla eri menetelmillä (kaikuluotaus, videolaskenta, sukelluslaskenta)

Saamelaisten lohenkalastajien perinnetiedon huomioon ottaminen tasavertaisesti tutkimustiedon rinnalla on epäselvä esitys, koska kumpikin tiedon laji on hyvin erilaista. Perinnetieto liittyy etenkin kalastukseen ja sen tehokkuuteen ja kehittämiseen, tutkimustiedon avulla on mahdollista arvioida lohikantojen tilaa ja Tenon tapauksessa tarkasti vesistöön nousseiden lohien määrää ikäryhmittäin ja osin myös osakannoitain. Kummallakin tiedolla on roolinsa ja käyttämällä näitä tiedonlajeja yhdessä Tenon lohikannoista ja lohenkalastuksesta voidaan saada aiempaakin parempi kuva. On erittäin tärkeää, että myös tutkimustiedon keruu kattavasti Tenon alueelta voi jatkua tulevaisuudessa.

Luonnonvarakeskuksella on käynnissä hankkeita, jotka pyrkivät tieteellisen tiedon ja saamelaisen perinnetiedon yhdistämiseen. Nämä hankkeet tarjoavat jo paljon näkemystä siitä, miten tieteellistä tietoa ja perinteistä tietoa voidaan yhdistää ja miten nämä tiedon lajit saadaan keskustelemaan keskenään (DEAT-NU, <https://www.luke.fi/fi/projektit/deatnu>), RecoSal <https://www.luke.fi/fi/projektit/recosal>). Suomen aka-temian 2026 Strategisen tutkimuksen ohjelma - Arktinen alue murroksessa sisältää myös elementtejä, jotka mahdollistavat perinnetiedon käyttöä esityksen mukaisesti jatkossa.

Tenon kalastussopimuksessa sekä sopimuksen voimaansaattamislaissa on jo olemassa mekanismeja joilla ehdotusta voidaan toteuttaa ja joita on kuvattu yksityiskohtaisesti toimenpiteiden 20 sekä 23 kohdalla.

2. Mitä esitys maksaa?

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Maa- ja metsätalousministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

Kulut osallistumisesta ovat joitakin kymmeniä tuhansia. Jos osallistamista halutaan laajentaa, kustannukset kasvavat. Tutkimushankkeiden kohdalla kyse on useiden henkilötyövuosien kustannuksista. Näitä kustannuksia voi parhaiten arvioida vertaamalla niitä esim. korkeakoulujen henkilöiden palkkauskustannuksiin.

3. Mikä on ministeriön kanta esitykseen?

Tärkeää on toteuttaa esitystä siten, että se ei vaaranna Tenon lohikantojen elpymistä. Tenon lohenkalastuskulttuurin elvyttäminen ei tarkoita veto-oikeutta toteuttaa biologisesti perusteltuja rajoituksia. Saamelaisen lohenkalastuskulttuurin suojaaminen edellyttää myös sitä, että halutaan löytää tapoja siirtää lohenkalastukseen liittyvää tietoa myös tavoilla, jotka eivät edellytä kaikille kalastajille mahdollisuutta päästä kalastamaan tai lohien ottamista saaliiksi merkittävässä määrin, koska nykytilanteessa lohikannat eivät kestä juuri lainkaan kalastuskuolevuutta.

Saamelainen perinnetieto: On tärkeä edetä tavalla, missä käytetään molempia tiedon tapoja ja niitä yhdistetään, eikä aseteta kilpailemaan toistensa kanssa. On myös varmistettava, että tutkimuslupien saanti mahdollisissa hankkeissa on sujuvaa ja johdonmukaista.

Olisi tärkeää, että perinteisen saamelaisen perinnetiedon osalta tiedon sisältöä voitaisiin kuvata nykyistä paremmin. Olisi tärkeää myös lisätä keskustelua ja tietoa siitä, miten molemmat tiedot toimivat, koska tällä hetkellä on yleistä ymmärtää väärin näitä tiedonmuotoja, usein myös tarkoituksellisesti. Tiedon käyttöön olisi tärkeää saada liitettyä myös samankaltaista lähdekritiikkiä kuin tieteellisen tiedon käyttöön. Olisi myös selvitettävä, miten perinteisen tiedon yhdistäminen nykyaikaisiin materiaaleihin tai uusiin tekniikoihin vaikuttaa esimerkiksi kalastuksen tehokkuuteen ja pyydystettävyyteen.

23 Tenojoen jokisaamelaisille kalastusoikeuden haltijoille tulee turvata todellinen mahdollisuus osallistua kalastusneuvotteluihin ja niiden lopputulokseen. (MMM)

1. Mitä esitys tarkoittaa?

Kalastusoikeudenhaltijoiden tulee olla mukana kalastusta koskevissa neuvotteluissa. Tällaisia neuvotteluja ovat: 1) Tenon kalastussopimuksen uusimista koskeva neuvottelu, mikäli jompikumpi osapuoli irtisanoo nykyisen sopimuksen (uudistettu aiemmin n. 10 – 30 vuoden välein) 2) Tenon määräaikaisen kalastussäännön uusimista koskevat neuvottelut (kalastussääntö on voimassa 7 vuotta kerrallaan (2024-2030) ja jatkuu seuraavan kauden, ellei jompikumpi osapuoli ehdota neuvotteluja sen muuttamiseksi. 3) Vuosittainen neuvottelu Tenon kalastussäännön poikkeamistarpeesta. Poikkeukset on sovittava Norjan kanssa 1. huhtikuuta mennessä (Tenon kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklan mukaisesti). Koska tarvittava pohjatieto neuvottelua varten valmistuu edellisen joulukuun aikana, neuvottelu-aika on hyvin rajattu.

Mahdollisuus osallistua neuvotteluihin on turvattu jo nyt. Seuraavat osallistumismahdollisuudet ovat olemassa. Tenon kalatalousalueen kautta valitut edustajat ovat mmm:n käsityksen mukaan olleet aina saamelaisia. Asiaa on kuvattu jo toimenpiteen 20 yhteydessä

Tenojoella osallistumismahdollisuudet perustuvat lakiin kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta (176/2017)

- 2 §:n 4 momentti: Tenon kalatalousalue edustaa paikallisia kalastusoikeuden haltijoita osallistumalla sopimuksen 6 ja 7 artiklassa tarkoitettuun arviointityöhön, joka koskee lohenkalastuskiintiötä sekä poikkeavia määräyksiä kalastussäännöstä
- 5 a §: Tenon lohikantojen hoitotyöryhmässä Tenon kalatalousalueen edustajien rooli on hyvin keskeinen
- 13 §: Koostuu kalastusoikeuden haltijoiden, kalastusmatkailuyrittäjien, alueen kuntien, kalatalousjärjestöjen, hallinnon, kalatalousalueen sekä saamelaiskäräjien edustajista. Ryhmän puheenjohtajana on toiminut paikkakuntalainen saamelaistaustainen henkilö.

Lisäksi kalastusneuvotteluihin liittyy saamelaiskäräjälain 9 § mukainen neuvotteluvelvoite, jota toteutetaan yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa.

Tenon nykyistä kalastussääntöä neuvoteltaessa saamelaiskäräjät ja Tenon kalatalousalue erosivat vapaaehtoisesti neuvotteluvaltuuskunnasta. Mahdollisuus palata mukaan neuvotteluvaltuuskunnan työhön oli mahdollista koko loppuneuvottelun ajan.

2. Mitä esitys maksaa?

Kulut osallistumisesta ovat joitain kymmeniä tuhansia euroja vuodessa, riippuen kokousmäärästä ja kokousten järjestämistavoista (mm. tilavuokrat ja tulkkaus).

3. Mikä on ministeriön kanta esitykseen?

Ehdotus toteutuu jo nykyisillä rakenteilla. Ministeriö on sitoutunut osallistamaan saamelaisia paikkakuntalaisia kalastuksesta päätettäessä. Asioiden valmistelua mahdollista kehittää, jotta voidaan ottaa paremmin huomioon kireät aikataulut mm. vuosittaisessa Tenon kalastussäännön poikkeuksia koskevassa neuvottelussa. Osallistuminen ei tarkoita veto-oikeutta. Kalastusneuvotteluissa pitää ymmärtää, että kyse on kahden maan välisistä neuvotteluista.

Ministeriö myös muistuttaa, että Tenojoen kalastussääntöneuvottelujen loppuvaiheessa Saamelaiskäräjät ja Tenon kalatalousalue erosivat Suomen neuvotteluvaltuuskunnasta ([Paikalliset tahot ovat ilmoittaneet eroavansa Tenon neuvottelukunnasta – MMM toivoo neuvotteluiden jatkuvan alkuperäisellä kokoonpanolla - Maa- ja metsätalousministeriö](#))

24 Saamelaiset kalastusoikeuksien haltijat perillisineen tulee tunnustaa omaksi kalastajaryhmäkseen asuinpaikasta riippumatta Tenojoen vesistössä. (MMM)

1. Mitä esitys tarkoittaa?

Esitys on hyvin samankaltainen kuin esitys kalastusoikeuksien tunnustamisesta (19).

Esityksellä oletettavasti tarkoitetaan sitä, että saamelaisten kalastusoikeudet tunnustettaisiin riippumatta siitä, asuvatko he Tenon vesistön valuma-alueella. Ilmeisesti tavoitteena on, että olisi mahdollista kohdistaa kalastusmääräyksiä saamelaisiin kalastusoikeuden haltijoihin ja muihin kalastajaryhmiin erikseen ja mahdollisesti luoda uusi kalastuslupatyyppi saamelaisille, jotka eivät asu alueella.

- Muutoksen aikaansaamiseksi tulisi löytää tapa määritellä saamelaisuus perusteilla, jotka ovat julkisia ja eivät jätä tulkinnanvaraa
- Oletettavasti avaisi useita vastaavia tapauksia (esim. metsästyksessä, muu luonnonvarojen käyttö)
- Pitäisi saada aikaan ratkaisu, jossa esimerkiksi yksittäisen luvanmyyjän tekemä päätös luvan myöntämisestä ei perustuisi luvanmyyjän omaan arvioon saamelaisuudesta, vaan se olisi ratkaistu jo aiemmin
- Ministeriön näkemyksen mukaan esitys ei toteutuessaan voisi tarkoittaa sitä, että saamelaisilla olisi jatkossa rajoittamaton kalastusoikeus. Myös suhde muihin perustuslain turvaamiin oikeuksiin on syytä pitää mielessä (PL: 15 § ja 20 §), eli tarkoituksena ei ole kuitenkaan samalla rakentaa menetelmää, jolla saamelaisten perusoikeus ylittää muut perusoikeudet

2. Mitä esitys maksaa?

Esityksestä voi aiheutua kuluja toisaalta kalastusoikeutta koskevien rekistereiden päivittämisestä, kustannus suuruusluokaltaan joitain kymmeniä tuhansia. Määrittelyn antaminen jonkin olemassa olevan elimen ratkaistavaksi aiheuttaisi vaihtelevia kustannuksia. On riski siitä, että mikäli toteutustapa ei ole onnistunut, kuluja aiheutuu valitusprosesseista.

3. Mikä on ministeriön kanta esitykseen?

Kyse on hyvin merkittävästä asiasta, joka tulisi ratkaista kokonaisuutena yleisemmän samaa asiakokonaisuutta koskevan esityksen (19) osalta, eikä tehdä ratkaisuja tapauskohtaisesti yksittäistapauksista lähtien. Asialla on huomattava vaikutus saamelaisten kalastusoikeuksien lisäksi myös muihin kalastusoikeuksiin ja kaikkiin kalastajaryhmiin.

Ministeriö on keskustellut asiasta Saamelaiskäräjien kanssa muiden asioiden yhteydessä, ja keskustelussa on noussut esiin mahdolliset toteuttamistavat ja se, että valmistelu tulisi tehdä huolellisesti yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa, eikä asiaan ole nopeaa ratkaisua, vaatisi laintasoisen muutoksen, eikä ole selvää missä laissa tästä olisi tarkoituksenmukaisinta säätää

Jos esitys saataisiin toteutettua järkevällä tavalla, voisi se onnistuessaan helpottaa kalataloushallinnon taakkaa kalastuksen järjestämisessä ja sääntelyssä. Tulisi pyrkiä sellaiseen toteutukseen, jossa saamelaisuuden määrittely tai sen arviointi ei edellytä viranomaisen tulkintaa esimerkiksi kalastuslupien myöntövaiheessa.

Ministeriö näkee asiassa merkittävän riskin siitä, että asiassa tehty ratkaisu merkitsisi vastaavantyyppisiä vaatimuksia koskien esimerkiksi metsästystä, poronhoitoa, matkailuliiketoimintaa ja kaivannaismineraalien hyödyntämistä yms.

VN/31483/2025-MMM-25

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: